

Administrația și
Tipografia:
„GAZETA”, piața mare Nr. 22.
Ordonari netrancațate nu se pri-
mesec. Manuscrisul nu se re-
trimite!

Birourile de anunțuri:
Brașov, piața mare Nr. 22.
Inserate mai primite cu în Viena
André Moss, Haasenstein & Vogler
(No. 100), Heinrich Schalek, Alois
Herald, M. Dukas, A. Oppel, J. Dan-
enberg; în Budapesta: A. V. Gold-
berger, Anton Mezei, Eckstein, Bernat;
în Frankfurt: G. L. Daube; în Ham-
burg: A. Steiner.
Prețul inserțiilor: o serie
armonioasă pe o coloană 6 cr.
în 80 cr. timbru pentru o pu-
blicare. Publicări mai dese
după tariful și învoială.
Reclame pe pagina III-a o
seria 10 cr. v. a. séu 30 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL III.

Nr. 157.

Brașov, Vineri 14 (26) Iulie

1889.

Brașov, 13 Iulie.

Intr'unul din numerii trecuți ai foiei noastre am vorbit despre cestiunea importantă a concubinatelor, care cestiune preocupă atât de mult și de viu cercurile noastre.

Ca și un răsunet la acel articol, primim adă delă un amic al foiei noastre din Țara Oltului, o corespondență, ce indică una din cauzele principale, pentru care campania întreprinsă de autoritățile noastre bisericești în contra concubinagiului nu are succesul dorit, ba în multe ținuturi se sfârșește cu desastru.

Cestiunea, la care vom mai reveni, trebuie bine studiată și luminată din toate laturile.

Etă corespondența din vorbă:

Domnule Redactor! În Nr. 148 alți dărilor ce-lu redigeți ați sulevat o cestiune de un interes general.

Resolvarea cestiunii concubinatelor atinge deopotrivă interese vitale ale statului ca stat, precum și interesele fiicărei naționalități și confesiunii în special. Pe noi Români chiar și numai pronunțarea cuvântului „concubinată” ne atinge în mod neplăcut, ne atinge cele mai delicate simțăminte morale religioase.

Am participat la sinode și știu prea bine, că dintre rapoartele, ce li-se prezentau, nici unul nu făcea o impresiune mai deprimătoare asupra membrilor, ca raportul despre numărul concubinatelor; și mai neplăcut ne atinge acel raport, decât ni se spunea, că în cutare an numărul concubinatelor în loc de a scăde, a crescut cu atâtea și atâtea casuri.

Ei bine, toți nutrim ferbinta dorință de a stărpi din sinul poporului nostru cât mai curând aceste stări anormale, și nici de cuvântul concubinată se nu mai audim.

Aveți informații, că autoritățile bisericești au și luat măsurile de lipsă

și că preoții au pășit cu energie pentru a stărpi răul, ba au cerut și ajutorul autorităților administrative, der acestea li l-au denegat.

Că autoritățile administrative denegă ajutorul lor, nu mă surprinde nicicum, cu deosebire decât scim, că administrațiunea este în mâna acelora, care chiar decât ar pute, n'au voința de a da serios ajutor pentru stărpierea vr'unui rău ce ar bătui și în sinul poporului român.

La un ajutor efice din partea organelor administrative nici nu ne putem aștepta, căci în privința acesta până acuma n'avem nici o lege pozitivă, ba, deși s'au făcut din partea multor comitate la regimul reprezentațiunii sprijinite și de alte comitate, totuși regimul D-lui Tisza nu s'a aflat îndemnat a dispune ceva pentru stărpierea concubinatelor, nici cel puțin prin vr'o ordinațiune, dec' este lăsat la bunăvoința organelor administrative, decât au séu nu plăcere, de a da petențiilor cât de puțin ajutor în necasurile lor.

Sub astfel de împrejurări și până când legislațiunea ar lua vr'o măsură relativă la concubinate, sunt chemați în linia primă preoții, ca să întrebunțeze totă puterea și influința lor spre stărpierea răului.

Cunosc tracte protopopesi, în care nu audia și nu se scia de nici un cas de concubinată, pentru că bărbații, care stau în fruntea lor erau o stea luminătoare prin faptele și vorbele lor, prin caracterul lor nepătat; pentru că o astfel de viață le asigura lor véda și autoritatea înaintea tuturor și cu deosebire înaintea poporenilor și și cand își propuneau a combate un rău séu a îndemna la o faptă bună, erau siguri de reușită.

Avem și astăzi astfel de bărbați, care sunt o podobă a oficiului ce-lu ocupă. Onore lor. Der cu durere trebuie să amintesc aici, că se află și astfel de bărbați în fruntea tracturilor protopopesi, care ajunși odată în acestu oficiu prea însemnat, sunt toate celea, numai

preoți nu; îi veți încurcați în afaceri de speculă, îi găseți în totu locul, numai în mijlocul poporului, în biserică și pe amvonu nu-i veți. Chemarea lor, căreia s'au devotată, pentru care au depus jurământul înaintea omenilor și a lui Dumnezeu, a devenit pentru unii ca acești o afacere secundară. Astfel de bărbați apoi și atunci, când cu cea mai bună intențiune lucră séu vorbesc pentru un scop bun și folositor, au efectul acela, care strigă în pustă; astfel de persoane nu vor stărpi nici-odată concubinatele, séu alte rele din popor.

D-Vostre, D-le Redactor, aveți informații, că unii preoți în sensul circularelor mai înalte primite au pășit cu energie pentru stărpierea concubinatelor. Eu însă mi permit a Vă informa și despre casul contrar, că s'au înfățișat înaintea unor preoți și protopopi înșiși concubenții, exprimându-și dorința și cerându licență spre a păși la taina căsătoriei, der n'au aflat sprijin și îmbărbătare.

Pote, că veți îndoi de dișele mele der ve asigură că cunosc între altele un cas, în care un protopop voinde ca de regulă a specula și cu concubinatele a cerut unor concubenți pentru licență de căsătorie un preț esagerat de mare. Oamenii ce-i drept erau gazde bune, aveau 4 boi, și pote că ar fi dat doi boi, der fiindu prețul vitelor cam jos, trebuia să vândă pe lângă boi încă niște vaci, ca să potă mulțami pe nesățiosul protopop; sub astfel de împrejurări concubenții au declarat: că decât cununată și sérac, mai bine fără cunună și cu avuția.

Cum veți dec', d-le Redactor, dispozițiunile autorităților superioare bisericești sunt foarte bune, numai cât cu emanarea de dispoziții n'am stărpi încă răul. Trebuie să avem și organele séu bărbați devotați cauzei, care să aibă și voința și puțința de a-le executa, căci scitut este, că cele mai bune și frumoșe legi și întocmiri, devin, — rău executate — o nefericire, o aspirare pentru popor.

Incheiând această corespondență, aş ruga pe venerabilele noastre autorități superioare bisericești, ca cu ocaziunea vizitărilor canonice, a emisiunilor din centru, de care obvin multe în decursul unui an, organele esmise, în comunele, unde au a îndeplini unele agende, să cheme fără vr'o prealabilă încunoscințare pe concubenți, să-i dojenescă, să-i întrebă, ce au făcut și ce-i împedcă de a păși la taina căsătoriei legale? Apoi după cele esperiate să delătoreze pedecile și să le câștige toate înlesnirile posibile pentru încheierea unei căsătorii legitime.

În modul acesta cred eu, că și fără a mai cere ajutorul străinilor am pune capăt multelor concubinate, ce au început a prinde rădăcini și în sinul poporului român, celui de altmintrelea destul de înclinat spre o viață morală-religiōasă.

DIN AFARĂ.

Revoluția din Creta.

O parte mare din insula Creta e revoltată. În provincia Rhetymno rebelii au ars un sat mohamedan, în provincia Episcopi au fost încărări sângerose între Creștin și Musulman, din Vamos și Cidonia au fost isgonite autoritățile, arhivele lor arse și Mohamedanii fugu din interiorul țării în orașele de port. Totu litoralul nordic al insulei e în mâinile insurgenților. Dacă Porta nu va înăbuși repede răscola, atunci e pericol, că mișcarea din Creta va provoca crise mari, ca acele, care de 70 de ani sgudue imperiul otoman din temelii, care au adus totdeuna pe Ruși la Balcani. Așa a fost și cu răscola din Erțegovina, din Bulgaria ș. a.

Regele Milan în Belgrad. Ristici.

„Coresp. Polit.” află, că regele Milan sosese adă din Constantinopol în Belgrad. Nu i-se va face o primire festivă. Trecend în drumul séu dela gară până la conac, fostul rege va intra în biserică Sf. Adormiri, spre a primi acolo binecuvântarea metropolitului Mihail.

FOILETONUL „GAZ. TRANS.”

(4) CONȘCINȚA LATINITĂȚII ÎNȚRE ROMÂNII DIN SECOLII TRECUTE.

Conferință rostită la Ateneu de d-nul V. A. Urechă.
(Urmare.)

Am luat parte la Congresul internațional de științe etnografice din Paris, din 1878. A! nu pe comptul bugetului țerei — (Aplause.) În ședința de Mercuri, 17 Iulie 1878, în fața unui public imens, în marea sală dela Trocadero, sub președința ilustrului D. Torres-Calleo, ministru plenipotențiar dela Salvador, am ținut o conferință despre Români din Istria. În preambulul cuvântării mele am imputat Franței ignoranța ei despre țera noastră, a unui popor frate. Eu le diceam... Ce le-am dăș, este trecut în „Darea de sémă” a ședinței, făcută de stenografia oficială a guvernului francez. Etă ce le diceam:

„D-nul Urechă, delegat al Bucureștilor. — Dómnelor și domnilor! În acest secol, când un Livingstone more, explorând Africa centrală și când se sacrifică vieți omenești, căutându-se în ghețurile eterne ale polului pământ-

turî nelocuite și netrebuincioșe — nu așa, că e un fenomen straniu acela, de a constata, că există încă în Europa popore necunoscute, înaintea cărora știința se oprește, atât de încurcată ca dinaintea poporului Niam-Niam al lui Schweinfurt?

„Nu esagerez de fel, constat numai un fapt. Este în Europa câte un colț de pământ, un adevărat *terra incognita* și câte un mic popor, al cărui nume a rămas necunoscut mării maiorității a etnografilor. Și, ca să vorbesc numai de poporul român, căruia aparțin și cu care împărtășesc durerea unei nedreptăți recente, (*perderea Basarabiei*), nu este óre regretabil pentru știință de a constata, că e încă așa de puțin cunoscut, cu toate lucrările importante ale bărbaților eminenti franceși și de diterite alte naționalități?

„Iubesc Franța, și de doi ani i-am încredințat tot ce pote un om să iubescă mai mult: copiii și; sciu, de altă parte, cât îi datorim, și er încă o spuneam în câteva cuvinte incoherente, der car eșiau din inimă. Cu toate acestea, dómnelor și domnilor, dați-mi voi, de vreme ce suntem în societate

științifică, să mă plângu în potriua unui mare număr din ómenii de știință ai Franței. Nu este așa, că în Franța, după nenumerate lucrări deja publicate, după răboiul dela Crimea, căruia datorim Basarabia, mulțamită căreia am început a trăi, — căci sângelui francez vrsat la Crimea datorim Basarabia și pote chiar dreptul d'a vorbi în numele țerei mele în fața acestui areopag al Franței, — nu este așa, că în Franța, cu mult după răboiul dela Crimea, în 1876, și într'una din cele mai reputate reviste, s'a putut ceti sub semnătura unui bărbat ilustru acestu naiv adevăr: că *Valachii și Români au aceleași obiceiuri și aceași limbă*, — ca și cum ar fi fost vorba de două popore diferite?

„D-lu Ed. Madier de Montjau: Cum se chiamă acea revistă?”

„D-nul V. Urechă: „Revue des Deux-Mondes!” — Era vorba de un articol, ce trata despre legătura drumurilor de fier ale Ungariei, Transilvaniei și României.

„Un alt dăru mare din Paris, căruia, fără îndoială, îi datorim o adencă recunoscință, căci a pledat multă vreme

causa dreptății, cauza română, — și căruia de astă-dată, dați-mi voi a nu-i pomeni numele; — un mare dăru din Paris, acum câți-va ani, anunțându, că guvernul român și-a procurat un bastiment, scria, că a fost dus pe Dâmbovița, adevă un micu riu, ce străbate Bucureștii și pe care poporul român l'a prea poetisat, și dice în această privință:

Dâmbovița apă dulce,
Cine bea nu se mai duce!

„Numitul dăru adauge, că mulțimea alerga pe cheul acestui *fluviu*, spre a saluta noul bastiment de răboiu. Acesta e totu una, cum s'ar face să se urce un bastiment cuirasat pe părăul de pe strada Bac a d-nei de Staël.

Totă lumea cunoscă uvrugiul volinosu intitulat: *Cahier d'une élève de Saint-Denis, cours d'études complet gradué*. De sigur, că dómnele l'au avut vr'odată în mână. În alți doi-spre-zecelea volum al acestui curs, autorul, un profesor al învășământului secundar francez, preda ficelori Galiei, — admirabilă intențiune! — filologia limbilor europene. La rubrica idiomelor neo-latine nu uită să pomenescă și pe

Totodată cu scirea despre sosirea regelui Milanu, „Coresp. Polit.“ înregistrează faima despre îmbolnăvirea regentului Ristic. Se vorbește, că a avut un atac de apoplexie, alții dicu, că este foarte obosit din cauza încordărilor celorlalte mari în serviciul statului.

SCRILE DILEI.

Tesaurul de antichități dela Apahida. Ingrijitorul antichităților din muzeul ardelean din Clușiu, prof. Dr. H. Finaly, și-a dat părerea, că antichitățile aflate la Apahida dată din epoca, în care Goții din orientu se aflau încă colonizați aici în Dacia. Numele „Omharus“, ce este scris pe un inel cu sigilă, aflat la Apahida, nu este nume cunoscut, dăr e sigur, că acest fruntașu Gotu a fost creștin, căci împreună cu socrul lui s'au aflat și câte-va cruci. Se poate presupune, că el a trăit între anii 245—325 d. Chr. Ce privește argintăria, cu cea mai mare probabilitate se poate presupune, că aceea este artă bizantină, deoarece în acea epocă Goții n'au putut avé o artă așa dezvoltată. Muzeul ardelean a plătit pentru obiectele aflate cu prima ocaziune 6952 fl. 30 cr., pentru cele aflate cu a doua ocaziune 84 fl. 15 cr. La o altă 7036 fl. 45 cr. Bani se află depuși la oficiul solgăbirăescu. În înțelesul legii, această sumă are să se împartă în 3 părți, dintre care una este a erarului, alta a aflătorilor, ér a treia parte a proprietarului locului, adică a comunei Apahida. S'a cerut însé dela ministeriu, ca a treia parte din această sumă s'o concedă pe séma numitului muzeu. La începutul lui Augustu obiectele acestea împreună cu tesaurul dela Șimleu vor fi espuse la Budapesta.

Secerișu slabu. Dela Chirileu de lângă Murășu ni-se scrie: Sunt omu de 72 de ani și unu secerișu mai slabu nu am ajunsu! Am séménatú 80 metrete sécară și am seceratú 50 clăișóre, care nu vor da mai multu de 50 metrete de sécară. Am séménatú 12 metrete de grâu curatú, cum e aurulu, și am seceratú 15 clăișóre de grâu ruginitu și măruntú, de nu cred sé dea 10 metrete de grâu sbércitú, ca vai de elú. Acesta e pe la noi rezultatul secerișului. Suntemú puși pe cugete; ce va fi cu noi, ce ne vomú face, de unde sé suplinimú cele trebuincióse? Erburile au fostú de totú slabe, fénú avemú puținú, de otavá nu-i speranță, căci au datú căldurile tropice ca în Canicula. Cucuruzulú până acuma mai stá în putere, însé de nu va ploa încă o săptămână, va rămáne și elú sterpu,

fără rodire. Grindină încă amú avutú în doué rânduri, în 18 Iuniu și 7 Iuliu, făcéndú mari stricăciuni. — M.

Grindină. În 18 Iulie n. c. a cădút pe teritorul Devei o plóia mare împreună cu grindină măruntă, care a durat mai bine de unú pátrarú de órá. Paguba este considerabilă mai cu sémă în vii și cucuruzú. Plantele mai delicate de prin grădiní, d. e. fasole, pepeni, crastaveți etc. au fostú cu desévirsire nimicite.

Cursu clericalu. Consistoriul arhidieceșanú din Sibiu aduce la cunoștința tuturorú, pe cari îi privește, că pentru primirea elevilor la cursul clericalu, aspirații au sé-și aștérná suplicele instruite conformú regulamentului seminarialú pe calea oficiului protopresbiteralú concernentú celú multú până la 1/13 Augustu a. c. la consistoriul arhidieceșanú. Cu petițiunea sé presinte: a) atestatú de botezú, b) atestatú de școlá (celú puținú 6 clase gimnasiale, eventualú 4 clase gimnasiale și terminarea cursului pedagogicú), c) atestatú medicalú despre starea sănătății, și anume că nu au nici unú defectú spiritualú séu corporalú. Cei primiți au a se presenta la 1/13 Septemvre a. c. în persóná la inmatriculare, carea urméză în cele trei zile prime ale lunei, a răspunde taxa seminarială a 100 fl. v. a. séu deodatá séu în doué rate câte de 50 fl., adică la înscriere și la 1 Februarie. Tinerii, cari pentru întâia órá se primescu în institutul seminarialú, vorú avé pe lângá taxa convictului a solvi separatú 2 fl. pentru biblioteca seminarială.

Esamenú de cualificațiune. Același Consistoriu aduce la cunoștința tuturorú, pe care îi privește, că esamenile de cualificațiune ale candidaților de preoțiá din arhidieceșa gr. or. română transilvană se vorú ținé la 25 Augustu a. c. și zilele urmátóre în Sibiu. La acestú esamenú suntú admisibili clericii absoluți din institutul arhidieceșanú, cari au fostú și învățatori în vre-o școlá confesională. În casuri escepționale decide Consistoriul arhidieceșanú.

Cererile pentru admitere la acestú esamenú, au a se subșterne Consistorului cu 6 săptămâni înainte de terminú, instruite: a) cu atestatú de botezú; b) cu atestatú de moralitate, revéqutú de protopresbiterulú respectivú, într'alú cărui ținutú locuesce petintele; c) cu atestatú școlasticú alú semestrului din urmă din școlá pregătitoare mediá—gimnasială; d) cu tóte atestatele clericale de pe toți anii respectivului cursú (resp. absolutoriulú clericalú); e) cu atestatele despre

serviciile de până acum; f) cu tacsă esamenului provéqutá în § 121 p. 8 alú statutului organicú (20 fl. v. a.).

Alți láutari români la Parisu. „Românul“ scrie, că în curéndú va pleca la Parisú încă o trupă de láutari români, îmbrăcați în costumú naționalú. În scopulú acesta s'a datú la Bucurescu o reprezentățiune estra-ordinară în favorulú lorú.

Fete la raportu. În Clușiu s'a întemplatú și lucrulú acela ne mai pomenitú, ca sé fiá chiamate fete la raportú de regimentú. Éta cum: Doué fete frumoșe se preumblau pe o promenadă mică din Clușiu. Unú sergentú întélindulú le salutá cu cuvintele: „Sărutú mánile!“ Una dintre fete díse atunci către sóța sa: „Eu nu 'ntelegú, pentru ce ne salutá pe noi unú astfel de „bocociosú“. La auđulú acestorú vorbe sergentulú se 'ntorse spre fatá cu nisce cuvinte, dintre cari cele mai puținú ofensátóre au fostú acestea: „Ține-ți fléncá!“ Fetele s'au dusú acasă plângéndú; tatálú lorú s'a plánsú în contra sergentului, dăr când fú la raportú, sergentulú negá totul, ér tatálú fetelorú nu sciú sé arate destulú de lámuritú plângerea ficelorú sale. I s'a díșú acestuia, ca sé le trimitá chiar pe ele la raportulú de regimentú, căci ele mai bine vorú sci sé arate cum s'a petrecutú lucrulú. Acesta s'a și întemplatú. Frumóșele fete se presentarú la raportú și începurá cu curagiu sé se plângá contra îndrásnețului sergentú. Pe soldați îi nápádi risulú, ér oficerii ascultau cu serioșitate, ca sé vedá ce va eși de aci. N'a eșitú însé nimicú, căci pe când biete fete vorbiau mai cu foc, étá că se ivesce în curtea casarmeri mama lorú, care cu o falcá 'n cerú și cu alta în páméntú intrá la ele, le prinde de máná și le scóte afará, dícéndú, că nu este ertatú fetelorú a se duce între cáțane. Astfelú sergentulú a scăpatú cu 3 zile areștú în casarmá.

Bacalaureați români la Parisu. La esamenile pentru bacalaureatú (maturitate) de sciința la Sorbona în Parisú, frații Alexandru și George Pereșú (acesta laureatú, premiulú alú 2-lea, și laureatú premiulú alú 6-lea la cele doué concursuri din urmă la scrimá), elevi interní dela Colegiulú Saint-Louis, au obținutú cu succesú diploma de bacalaureați în sciințe.

Stipendiile „Francisc-Iosif—Elisabeta“. Pentru anulú scolarú 1889/90 suntú vacante 9 stipendii din fundațiunea „Franciscú-Iosifú—Elisabeta“. Câte unú sti-

pendiu e vacantú la universitatea din Viena, Innsbruck, Lembergú, Agramú și Cernaúți, și câte 2 la universitatea din Clușiu și Budapesta. Fiacare stipendiu e de 300 fl. Cererile suntú a se adresa până la 15 Augustú dea-dreptulú Maestății Sale monarhului. Suntú de aceluș: Atestatú de botezú, testimoniu de sérăciá, documentú despre starea familiară, testimoniu de maturitate, ori, decá suplicantulú e la universitate, testimoniu de colouii.

Mésuri în contra turbárei. Se scie, că în urma casului întemplatú la Dérste, unde unú cáne turbatú a mușcatú doi ómeni și mai mulți cáni, poliția din Brașovú a luatú cele mai întine mésuri pentru înlăturarea altorú nenorociri. Nu numai cáni, cari n'au botniță, suntú prinși și imediatú uciși, dăr și cei cu botniță, decá nu suntú purtați de o sfóră.

Continuarea raportului

în procesulú párintelui Lucacia.

Sátmarú, 13 Iulie 1889.

(Urmare.)

Đina de 8 Iulie.

Cu multú înainte de 9 óre era deja ocupatá sala spațioșá de unú publicú foarte numerosú; erau din tóte páturile societății orașului, pe lângá Români adunați din cele mai multe părți, și Maghiari, chiar din ținuturi depártate. Intre curioși era reprezentatú corpulú juridicú prin foarte mulți advocați; logele erau îndesuite de dame, cari și ele cu nerábdare așteptau finea și rezultatulú obositoare pertractári. Era đina cea mai interesantá, când 'și ținurá procurorulú și advocatulú apératorú vorbirile și când se aștaptá și sentința tribunalului.

Punctú la 9 óre președintele deschide ședința. În acestú momentú páșesce la mijlocú Pap Zsiga cu multú obrásnicia, uritú, ca unú șerpe ce se téscesce pe páméntú. Incepe sé vorbescá, vréndú sé reflecteze la verbirea de alătări a apératoriului Coroianú.

Se vedea indignațiunea pe fețele publicului și advocatulú Coroianú 'și ridicá vocea întrebándú pe președinte, că ce însémná acestá, după ce procedura pentru dovedirea faptelorú s'a terminatú deja.

Președintele-lú îndrumézá pe nerușinatulú delatorú sé-și intrerupá vorbirea și sé mérégá la loculú séu; acesta nu cedézá, până ce președintele a trebuitú sé-și puná tótá autoritatea în cumpéná, și numai cu greu l'a pututú opri și îndruma la loculú séu.

Pres.: Terminándu-se procedura de monstrátóre, se vorú ceti acum unele documente. Eu și la începutú numai delațiunea am vrutú sé o cetescú, am fostú silitú însé sé cetescú și epistola comitelui supremú, după ce de sine a urmatú sé dau locú și cetirei protestului, séu declarațiunei mai multorú cetățeni din Fernezeiu. Acuma vine rëndulú la

Românú séu Valahú. Aceea, ce spune însé asupra diferitelorú dialecte ale acestei limbi, este cu totulú necunoscutú de Români.

„La pag. 236 díce:

„Limba valachá se póte împărți în mai multe dialecte:

„1. Valachó-Moldava, ce se vorbește în Valachia și Moldavia.

„Acestá limbá o numimú curatú română.

„2. Macedo-valachá, întrebintatá într'o parte a Ungariei.

„Autorulú pune Macedonia în Ungaria!

„3. Vento-valachá, ce se întrebuintézú la nordulú Danubiului.“

„Acestú dialectú nu se póte găsi în nici una din țérite locuite de Români. Póte că acestá ideia a fostú astfelú datá autorului de către prințulú Ligne, care scria acum unú secolú, vorbindú de femeile române:

„Sar fi pututú scuti sé aibá atáta pántece. E atátú de trebuinciosú pentru o frumseté în acea țérá, încátú o mumá mi-a cerutú iertáciune, pentru că fíicá-sa nu avea încă. O sé aibá în curéndú, imú díse ea, căci acum e rușine; e dréptá și subțire ca o papurá.“

„Veți scusa, dómnelorú, pe Românele d'acum unú secolú; ele sacrificau modei.... Iși trágeau cât-va la némú. (Risete.)

„Éta totú ce amú pututú găsi, pentru a justifica dialectulú Vento-valachú alú autorului cártei în chestiune.

„Decá nu mi-ar fi témá, că abusezú de rábdarea d-strá, v'as spune, că autorulú „etnografiei române din 1870“ merge mai departe; spre a proba latinitatea limbii române, o compará cu celelalte limbi surori, cu limbile: latiná, francesá, italianá, spaniolá, portugezá, etc., punéndú sub ochii elevilorú séi Pater noster tradusú în tóte aceste limbi:

„Latiná: Pater noster, qui est in celis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum.

„Francesá: Notre père qui êtes aux cieux, que votre nom soit sanctifié, que votre règne vienne....

„Italianá: Padre nostro che sei ne'cieli, santificato sia il nome tuo, venga il rengo tuo..

„Spaniolá: Padre nuestro que estas en los cielos, santificado sea nombre tuo....

„Portugesá: Padre nosso que estais nes ceos santificado seja o vosso nome, venha a nos vosso regno..

„Româná: Bap nos chi est n'ls tshels, fat savet vegua nom teis, regna naun pro, reginem teis...
Valachá: Oze nashe ishe iessi na nebesse nasvetisse sine tuoye napredit tzarstuo tuoye....

Totú románú: Dabodet nalya tvaya jako na nebessi y na semli, etc. (Universalá hohotú de ristú.)

„Fără îndoielá intențiunea e laudabilá, dăr aș vré sé fiá aci vr'unú Rusú, ca sé auđá traducția ce s'a făcutú Tatálui nostru în românesce. E curatú Tatálui nostru în rusesce. Totuși autorulú nu se șfiesce a susținé perfecta asemănare a limbii române cu celelalte limbi neo-latine. (Risete.)

„Și cu tóte acestea dela a doua jumétate a secolului alú XVII-lea, Propaganda Fide a făcutú sé se publice de către episcopulú Vitto Piluzio unú catechismú pentru Români, din care autorulú ar fi pututú sé ia traducțiunea Tatálui nostru în limba curatú românescă.“

Pe când bugetele vecinilorú plátiau reptile etnografice, ca sé dovedescá, că Români nu suntú Latiní, inima mai de frate a Francesuluiú susțineá acestá latinitate, dăr vai! ignoranța nimicia buna intențiune.

„Acestá ignoranță a Francesuluiú despre noi cutezamú în 1878, cum véquráți, a o semnala la Congresulú etnograficú din Parisú, chiar în presența a câtorva mii de Francezi literați, adunați în imensa

sală Trocadero. Și acestá adunare mare, díce „Stenografia oficialá“, nu se supéra (căci scia, că imputarea nu venia dela unú neamicú), ci din contrá, mé aplauda.“

Nu totdeuna străinulú ne ignora astfelú. La scirile, ce mergeau în Europa apusená despre victoriile lui Mihai Vitezulú din Ardealú, în „Avvisi“ se dícea: „Ce, e de mirare că Valachii suntú viteji? Au nu suntú ei Români?“

Totú vitejia óștenilorú români făcú pe Maria Terezia sé le dea flamura cu inscripția: Virtus Romana rediviva.

Pentru ómenii de sciință ai Europei scirerile lui Cantemir, în latinesce, au fostú o minunată școlá, unde au pututú ei, în secolulú alú XVIII-lea, învăța ceva despre latinitatea Românilorú.

Dér sé revenimú la noi.

„Revista literará.“ (Va urma.)

*) Congrès International des sciences ethnographiques díce:

„Nenumérate semne de aprobațiune. Aplause. — Numéroși membri ai congresuluiú își párăsescú locurile, spre a merge sé felicite pe d-lú V. A. Urechia, așa, că ședința pentru unú momentú este suspendatá.“

etirea protocolului luat în conferința din Tăuț. Acest protocol e și aici în originalul românesc, dér e și în traducere autentică maghiară, făcută de translatorul ministrului președinte. Dacă d-lu procuror s'au advocatul apărătorilor doresc, voui dispune etirea originalului său a traducerei.

Procurorul: La totu casul doresc să se cetescă protocolul conferinței și încă în traducerea ministerială.

Coroianu: Când d-lu procuror poftește etirea protocolului, ar trebui să poftească etirea originalului românesc, nu numai pentru că conferința totă și vorbirea incriminată s'a ținut românesc, ci și pentru că prin acesta s'ar face locu unei desfășurări seu deslușiri autentice a lucrului. Eu din parte-mi, considerându, că prin etirea protocolului fiă acelu originalu seu tradus, s'ar perde multu timp, facu propunerea să nu se cetescă și să procedem mai departe.

Procurorul: Insistă pe lângă propunerea mea de mai înainte și ceru, ca unguresce să se cetescă, deorece e în traducere autentică și în limba statului.

Coroianu: Dacă d-lu procuror insistă pe lângă etire, atunci și eu primesc etirea, dér poftească să se facă etirea în limbă română, și dacă dooresc d-lu procuror să se cetescă și unguresc, acesta să se facă numai după ce se va ceti originalul.

Tribunalul se retrage să decidă, și după puținu timp enunță următorul delibarat: Tribunalul a decis etirea protocolului și cu delăturarea textului originalu românesc se va ceti numai traducerea autentică.

Judele Viski cetesce protocolul cu accente curate și bine pronunțate. În traducere se observă mai multe erori. După etirea protocolului se cetesce atestatul de moralitate și despre starea materială a d-lui Lucaciu, datu de primăria (antistia) comunală a Șişestilor.

Preș: Cu acestea declar terminată procedura pentru dovedirea faptelor și îli provocu pe d-lu procuror, să și desvolte păreri sale și eventual și propunerile, ce le-ar avé.

După acestea se ridică tinerul procuror, care pôte întâiașdată a ținutu o astfel de cuvântare și rostesc următoarea vorbire de acuzare, ascultată de marele publicu cu viu interesu:

On. Tribunalu regesc!

Ponderose și nedisputabile interese publice și private pretendu, ca buna ordine morală și socială nu numai în contra forței să se apere, ci ca scutul legilor să se estindă și asupra aceluor pericole, ce s'ar născu din propagarea publică a ideilor contrare statului și instituțiilor lui. Propagarea liberă a ideilor e tocmai așa de periculoasă, ca focul, care luminează și încălzește, dér care, dacă se estinde fără control, e cauza multor miserii și devastări. Din aceste considerațiuni e datorința statului să impedece estinderea acestui elementu, și, dacă trebuie, să apere societatea. Tote statele între problemele lor grele și mari au și pe acesta, pentru-că cu cât e mai înaltu spiritul, cu atât va fi mai precaut a trece peste hotarul, care-lu desparte de cea ce e ertat, față cu ideile pectose și propagarea lor oprită.

Legislațiunea nu se pôte lăpăda de datorința, ca să apere dreptul și ordinea în contra spiritului agitatoru, libertatea în contra esceselor. Fiindcă susținerea păcii formeză datorința cea mai sfântă a legislațiunii statului maghiar, ea cu drept pedepesce prin legile sale de stat agitatu și alte încercări îndreptate în contra linisei și a păcii sale.

Pressa liberă, dreptul de reuniuni și conveniri libere, dreptul expresiunii libere a ideilor sunt fundamentul societății moderne, însă aceste nimeni cu mintea sănătoasă nu și le pôte închipe, decât cu acele legi, cari se pot concorda cu legile restrictive ale libertății.

În procedura juridică francesă există unu us și frumos, când adevătorul citéză o sentință seu unu pasagiu din careva scriitoru celebru, își ridică capela de pe cap în semn de adencă stimă către celu citat; cele espuse de mine încă conțin atât de neresturnabile și sfinte adevăruri, încatu nu vatem modestia, decât dicu, că cu capul desvilit le-am dicit.

Statul are unu principiu, a căruia asigurare și garantare zace în datorința ori și cui, dela care se condiționează existența pacinică și liberă a lui. Între aceste condițiuni primul locu îl ocupă coesistența pacinică și neconturbată a castelor, confesiunilor și a naționalită-

ților diferite, care coesistență e însăși pacea internă a statului, a căreia conturbare amenință cu dărimarea temeliilor statului. Statul și-a și asigurat pacea acesta prin legi, așa pentru referințele bune între diferitele naționalități a creat legi anumite, cunoscute sub numirea de legi pentru naționalități. Despre principiile și ideile naționale și despre reua și periculoasă influință a acestora asupra statului, mai ales însu pentru împedecarea relelor influințe, în deosebi s'a îngrijit legislațiunea, creându articolul 172 alu legii penale, unde alinea a 2-a prescrie chiar și pedepsa, ce-o involvă abuzul cu propagarea ideilor periculoasă și nepacnice naționale seu confesionale.

Sunt deplin convinsu despre înțelepciunea on. tribunalu, dér ceru să mi-se concedă să potu da locu păreri mele private față cu acestă lege.

(Aici procurorul citéză din cuvântu în cuvânt textul articolului citat, apoi continuă astfel):

„Celu ce în vre-o adunare, în publicu etc...” În lipsa legii positive, judeului e încredințat să considere acesta. Și foarte bine, căcu cuvântului se pôte da interpretare mai strictă ori mai largă. După cum a stabilitu jurisprudența mai înaltă, publicitatea nu depinde dela locu, căcu publice pôte să se întempe ceva și fără publicitate, de pildă pe stradă. În sensul etimologicu numai acea faptă e publică, care s'a pretrecut așa, că ori cine și ori și căcu au putu'o privi seu observa. Dér la acestu casu specialu chiar legea ne servesc ca basă pozitivă, ea pretinde adunare. Cuvântulu adunare două lucruri esprimă; 1-a: prezența mai multor omeni, înaintea căroru vorbitorul se grădesc; 2-a: ca vorbitorul pe cei prezenți să-i pôte considera ca ascultători ai săi, cuvântarea trebuie să fiă adresată cătră publicu; discursurile private nu cadu sub acestă considerațiune.

Să considerăm acum cealaltă espresiu a paragrafulu citat: „agitéză”. Cuvântulu acesta esprimă o astfel de comunicare a ideii, care emotioneză spirite, aprinde patimele, care îndemnă la ură și forță. Dér potu fi și de acelea cuvântări, cari nu au influință: aceste sunt dispute. Agitarea însă e contrarul disputei, căcu, esindu din propozițiuni false, calculează a agita pe alții.

Agitarea se deosebesce și de revoltare. Agitatorulu nu și espune părerea, despre ce ar trebui să se facă, că instituțiunea odiată să se nimicéză seu să înceteze; se îndestulesce cu escitarea urei numai, acțiunea o încredințeză spiritelor atâte.

Cu dispozițiunile §-lui 172 sunt analoge și cele ale § 153. Să ne însemnăm bine, că aici se dice, că dacă s'au întrunit și deși nu au făcutu nimic, totuși sunt a se pedepsi. Nu este criminalistă, care să nu vedă și admită pedepsirea acesta. Dacă e a se pedepsi totu membrulu unei astfel de adunări, cu câtu mai vortos trebuie să se pedepsescă acela, care a înscenat seu a dorit acesta. Elu tôte le-a făcut și probat, ca adunarea să se întrunescă, tôte le-a încercat ca să și ajungă scopul; nereușita a trecut prin cugetarea înțeleptă a convocațiilor.

După o astfel de deslușire a lucrului, prin chiar codicele penalu, se considerăm cauza pe basa procedurii de adevărire.

Sub Nr. 1 e adevăritu, că adunarea din 1887 Iulie 9 din Tăuț de sus, s'a făcutu pe baza unei convocări cu data: Baia-mare 1887 Iulie 3 și subscrisă de unu comitetu anonim. Din diaristică scimă că cu ocaziunea alegerilor dietale din anul 1887, Români neindestulți cu constelațiunile prezente s'au adunat în Sibiu, unde s'a stabilitu ținuta Românilor față de alegeri. La acesta adunare din cercul electoralu alu Baiei-mari au fostu trimiși Dr. Vas. Lucaciu, parochu în Șişesc, și Alecsie Berinde, parochu-protopop în Săini, cari apoi ca să referese despre comisiunea loră au convocat conferința amintită în Tăuț de sus. Aici Vasiliu Lucaciu a ținutu o vorbire, despre care într'o mică parte chiar prin recunoșterea lui Vas. Lucaciu, în altă mică parte și prin traducerea autentică a protocolului, dér în totalitatea sa prin martorii Pap Zs., Toma L., Lipták Ios. și fiul seu, Roth M., Duma L., Herskovits și Sroll Béla se adevăresce, că conține tôte punctele incriminate. (Ve urma).

Comerciul Ungariei în 1888.

Valoarea totală a exportului pe a. 1888 s'a ridicat la 446.4 milioane florini, a importului la 465.5 milioane fl.; față cu

an. 1887 exportulu a fostu mai mare cu 40.4 mil., importulu cu 24.9 mil.

Exportulu. Celu mai mare exportu s'a făcutu în *bucate păstăiose*, fainuri, urezu — în valore de 173.81,896 fl. Din acestea s'au trimis în Austria de 113.247,795 fl. (grău de 36-7, faină de 38.8, orzu de 13.2, secară de 8.6, curuză de 5.6, ověz 5.1 mil.), în Germania de 18.092,946 fl. (orz 9.5, grău 4.8 mil.), în Elveția de 15.046,861 fl. (grău de 11.4 mil.), în Anglia valore de 14.556,861 fl. (faină de 11.5, orzu de 2 mil.), în Franța de 5.249,738 fl. (grău de 2.6, fainuri 2.2 mil.) — A doua grupă însemnată de exportu au fostu *vitele de tăiat și de trasă*, a căror valore s'a urcatu la 60.304,962 fl., din cari s'au trimis în Austria de 54.5. în Germania de 4.6 mil. — Lemne s'au exportat în valore de 25.219,931 fl. (spre Austria de 9.8, Franța 7.4, Italia 2.1 Germania 2.5 mil.). — *Bețuri* s'au exportat de 22.875,908 mil. (spre Austria 16.7, Elveția 1.9, Franța 1.5, Germania 1.1 mil.). — *Lână*, torturi și țesături de lână, s'au exportat în valore de 20.910,376 fl. — S'au exportat *legume, pôme etc.* de 17.844,364 fl., *producte animalice* de 17.062,130 fl., *tăbăcu* de 9.081,200 fl., *haine, albituri etc.* de 7.682,290 fl., *fieră și mărfuri de oțel* de 6.616,166 fl., *materii de colorit și argăsit* de 5.600,288 fl. etc.

La importu sunt următoarele grupe mai însemnate: *bumbacuri, torturi și mărfuri* de 63.835,362 fl. (din Austria s'au adus de 62.4 mil.); *lână*, tortu și mărfuri de 45,637,449 fl. (din Austria de 42.6 mil.), *înă*, cânepă etc. de 90.233,356 fl. (din Austria de 29.2 mil.), *piei și mărfuri* de mătasă de 27.285,000 fl., *instrumente sciintifice și musicale* și ceasuri de 26.625,310 fl., *haine, albituri etc.* de 26.411,661 fl.; *bețuri* de 18,635,382 fl., *trăsuri și corăbii* de 18.945,545 fl., *mărfuri de fieră și oțel* de 15.913,494 fl., *vite de tăiat și trasă* de 11,995,449 fl., *zăharu* de 11.088,367 fl., *cărți și obiecte de artă* de 10.217,200 fl., *lemn* de 9.841,059 fl. etc.

Insciințare.*)

Reuniunea femeilor române din Brașov a înființat, după cum se scie, unu *Internatu*, cu scopu de a instrui fetițele aședate aci în menajulu casei, precum și în diferite lucruri de mână, ce cadu în sfera unei bune economie, și anume se învătă aci:

a) *A pregăti totu felulu de mâncări;* b) *A spăla și a călca totu felulu de albituri;* c) *A croi și a cose cu mașina totu felulu de albituri și vestminte;* d) *A țese;* e) *A cultiva legumii și f) Reguli igienice.*

Pentru completarea cunoștințelor câștigate în școlă s'a introdus și unu *cură din religie, limba română, limba maghiară, limba germană și aritmetică.*

În acestu *Internatu* se primesc fetițe române, cari voru fi absolutu celu puțin *III (trei) clase primare* și voru fi împlinitu *doi-spredece ani.* Taca pentru întreținere și instrucțiune este **12 fl. pe lună plătită anticipativ.**

Fetițe orfane și sărace potu fi primite gratuitu în *Internatu.*

Fetițe din Brașov, cari aru voi să petrecă în *Internatu* numai *peste di,* plătesc pentru totă instrucțiunea și pentru prăndu și ojină câte **8 fl. pe lună.**

Deore-ce numărulu elevelor, ce se potu primi în acestu *Internatu*, este restrinsu, de aceea se învătă părinții a se insimua la subscrisa președintă **până în 15 Augustu st. v.**

Din cauza mutării *Internatului* într'unu localu mai spațios și mai corăspunătoru, *primirea elevelor* se va face în anul acesta, în modu excepționalu, **din 17 până în 22 Septemvrie st. v.**

La primire are să aducă *făcure elevă albiturile și vestmintele necesare, precum și așternutul de pat.*

Agnes Dușoiu, Lazaru Nastasi, președintă. actuaru.

Convocare.

Adunarea despărțământului XII alu „Asociațiunei transilvane” se va ține

*) Sunt rugate și celelalte diare române a publica acestă insciințare.

în Deșiu la 18 Augustu 1889 st. n., la care se învătă toți membri și alți părținitori ai Asociațiunei, de a lua parte în număr câtu de însemnatu.

Dela comitetulu despărțământului.

Deșiu, la 21 Iulie 1889.

Petru Mureșianu, Augustu Munteanu, actuaru. dir. desp.

TELEGramele „Gaz. Trans.”.

(Serviciulu biurului de coresp. din Pesta.)

Viena, 25 Iulie. Față cu afirmarea fôiei ruscă „Grașdanin”, că politica Austro-Ungariei se silence a provoca conflicte între Serbia și Bulgaria și că la statulu Austro-Ungariei a trimesă Bulgaria trupe la granițele sêrbesci, declară organulu ministerului de esterne din Viena, „Fremdenblatt”, că tôte câte le scrie fôia ruscă sunt numai nisce născociri, căci tocmai conducerea politice austro-ungare este, care se străducesce de a lumina guvernele Serbiei și Bulgariei asupra intențiunilor reciproce, cu scopu de a delătura eventuale neînțelegeri.

Belgradu, 25 Iulie. Regele Milanu a sosit astăzi aici.

DIVERSE.

Sinucisă din amor. Este deja alu doilea casu, ca unu atașat militar de ambasadă să se sinucidă în acestu anu. Astă primăveră s'a sinucisă în Ungaria unu Sêrb. Acum vine scirea, că din München în Bavaria, s'a sinucisă atașatul prusianu Blumenthal. Acestu tineru atașat s'a sinucisă din amor. Elu avea relații cu o fată tineră și foarte frumoasă, dér care era din părinți sêraci. Fata lucra la unu magazinu de cusătoria. Blumenthal o luă de acolo, și trăia cu ea într'unu otel, unde'i arangia cu multu gust și luxu apartamentul. O iubia atât de tare, încatu la urmă se vedea legat într'atata, încatu s'o ia de nevestă. Dér cum pozițiunea lui de bărbat din familiă nu-i permitea asemenea căsătoria, elu a preferit să se sinucidă decât să trăiescă fără densa.

Cursulu pieței Brașov

din 25 Iulie st. n. 1889.

Bancnote românesci	Cump.	Vend.	9.46
Argintu românesc	-	9.40	9.42
Napoleon-d'ori	-	9.47	9.40
Lire turcesc	-	10.65	10.70
Imperial	-	9.65	9.70
Galbin	-	5.58	5.62
Scris. fonc. „Albina“ 6%	102.—	—	—
„ „ 5%	98.59	99.—	—
Ruble ruscă	120.50	121.50	—
Discontulu	6½—8%	pe anu.	—

Cursulu la bursa de Viena

din 24 Iulie st. n. 1889.

Renta de aur 4%	89.90
Renta de hărtă 5%	94.95
Imprumutul căilor ferate ungare	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (1-ma emisiune)	100.—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (2-a emisiune)	—
Amortisarea datoriei căilor ferate de ostu ungare (3-a emisiune)	112.50
Bonuri rurale ungare	104.80
Bonuri cu clasa de sortare	104.80
Bonuri rurale Banat-Timișu	104.80
Bonuri cu cl. de sortare	104.80
Bonuri rurale transilvane	104.80
Bonuri croato-slavone	105.—
Despăgubirea pentru dijma de vinu unguresc	99.75
Imprumutul cu premiulu unguresc	141.—
Losurile pentru regularea Tisei și Seghedinului	127.75
Renta de hărtă austriacă	83.80
Renta de argint austriacă	84.70
Renta de aur austriacă	109.65
Losuri din 1860	140.—
Acțiunile băncii austro-ungare	907.—
Acțiunile băncii de credit ungare	316.50
Acțiunile băncii de credit austr.	303.20
Galbeni împărătesci	5.65
Napoleon-d'ori	9.48½
Mărci 100 imp. germane	58.37½
Londra 10 Livressterlinge	119.35

Editoru și Redactoru responsabilu:
Dr. Aurel Mureșianu.

